

Dagmar Kolářiková

O věčném boji Francouzů za čistotu francouzštiny

Abstract

This study describes the efforts of the French to prevent anglicisation of French. After a brief historical excursus mapping the efforts of various organizations and individuals to protect French against foreign influences (historically Latin, then English), special attention is paid to the current situation. The study also aims to answer the question whether, in the early 21st century, France continues imposing penalties for the use of non-French expressions (e.g. in advertising and public speeches), and coining new French words to replace their English equivalents which have penetrated into French.

Key words: anglicisms, defence, French language, neologisms, purity

1. Úvod

Francouzi jsou pověstní svým mimořádným zájmem o mateřský jazyk a snahou o jeho čistotu. O jazykových problémech se v zemi vášnivě diskutuje. V posledních letech rozvířily hladinu veřejného zájmu především otázky reformy pravopisu či výuky francouzštiny jako mateřského jazyka. Cílem této studie je ale zjistit, zda i v 21. století zůstává ústředním tématem lingvistických debat otázka potlačení všeobecné dominance angličtiny, resp. američtiny, která se dostala do popředí zájmu mnoha institucí, organizací i široké veřejnosti především ve 2. polovině minulého století.

Již při mapování francouzského knižního trhu je na první pohled patrné, že se k otázce „invaze“ anglických slov do francouzštiny, na kterou upozornil v roce 1961 článek Jacquese Audibertiho *Petits ennuis* a jež se pak dostala do popředí zájmu zejména díky publikaci René Etiembly z roku 1964 *Parlez-vous franglais?*, autoři vyslovují dodnes. Svědčí o tom celá řada děl, například první slovník franglicko-francouzský *Évitez le franglais, parlez français* (2004), jehož autorem je Yves Laroche-Claire, *On ne parle pas franglais: La langue française face à l'anglais* (2008), v němž Paul Bogaards analyzuje vliv angličtiny na francouzštinu a snaží se ukázat, že francouzský jazyk není angličtinou ohrožen, *Dico du franglais* (2009), slovník, ve kterém Jean-Bernard Piat vysvětluje 400 anglicismů a uvádí jejich francouzské ekvivalenty.

Rovněž francouzská média věnují velkou pozornost nadměrnému pronikání anglicismů do francouzštiny. Jako příklad můžeme uvést článek s názvem *Arras, ville française ou bilingue?*, který byl zveřejněn 10. srpna 2009 regionálním deníkem *La Voix du Nord*. Autoři Lancial a Besson v něm uvádějí, že při procházce městem měli pocit, jako by se ocitli v Anglii, a dokládají to výčtem anglických slov, se kterými se setkali: *Dock Games, IKKS Women, Anonym Hair, Class VIP, One Step, Guest, Bamboo, Scottage, The PhoneHouse* apod. Na mysl jim při tom vytanula slova filozofa Michela Serrese, která pronesl v prosinci 1992 v rozhovoru pro *Le Nouveau Quotidien*: „Vědci, publicisté, novináři mluví nyní anglicky. Na pařížských zdech vidíme mnohem více anglických slov, než bylo vidět těch německých v době okupace. Všichni lidé, kteří mají v této zemi nějakou zodpovědnost, už nemluví naším mateřským jazykem. Proto nazývám francouzštinu „jazykem chudých“. A třibím ji se stejnou péčí, jakou obvykle věnuji svým myšlenkám o chudých.“¹

Jestliže jsme prostřednictvím autorů tohoto článku zmínili Michela Serrese, můžeme připomenout i jeho další vyjádření k dané problematice. 26. prosince 1993 v deníku *L'Est Républicain* vyzývá „chudé k revoltě proti těm, kteří je nutí, aby ničemu nerozuměli.“² K přejímání anglicismů se také vyslovuje ve dvou relacích pořadu „*Le sens de l'info*“ Michela Polacca, který je vysílán v radiu *France Info* každou neděli a v němž Michel Serres a Michel Polacco diskutují na aktuální téma uplynulého týdne. V první z nich, která se uskutečnila 20. března 2005 na téma „francouzský jazyk“, nazývá ty, jež umísťují anglické názvy do pařížských ulic, kolaboranty. V relaci z 18. září 2011, v níž se diskutovalo o Asterixovi, pak přirovnává Římany k současným viníkům této anglomanie slovy: „Vnu-

tili nám svůj jazyk stejně tak, jako nám dnes vítězové a kolaboranti ekonomické války vnučují angličtinu.“³

Nejde ale jen o pařížské zdi či ulice v Arrasu. Všude ve francouzských školách, obchodech, hypermarketech a na různých veřejných prostranstvích jsou slogany v angličtině. Program vysílaný ve francouzské televizi v devět hodin večer se nazývá „le prime time“, francouzský prezident organizuje 14. července „une garden party“, v kině jsou Francouzi svědky „des remake“, v oblasti hudby vycházejí „des best of“, v televizi jsou vysílány „des spin off“, France Telecom (z jehož názvu zmizely ostré přízvuky) zavedl program „It's time to move“, francouzské železnice SNCF prodávají „TGV night“, „TGV family“ a nově také „TGV Ouigo“, nabízející od 2. dubna 2013 levné cestování (samozřejmě slovy low cost). Inspirace anglickým výrazem „we go“ je zde patrná, zdá se tedy, jako by SNCF zapomněla na Toubonův zákon, který nařizuje, že „státní podniky nesmějí používat výrobní či obchodní značky, jejichž název je vytvořen z cizojazyčného výrazu nebo termínu, existuje-li francouzský výraz nebo termín stejného významu.“⁴

Také televizní stanice vysílají stále častěji americké reklamy v původním znění s francouzskými titulky. V kinech se objevují filmy, jejichž názvy jsou v angličtině, přestože se jedná o francouzské filmy. Například v letech 2009–2010 natočili Olias Barco *Kill Me Please*, Emma Lucini *Sweet Valentine*, Antony Cordier *Happy Few*, Gaspar Noé *Enter the Void*, Georges Ruquet *Blind test*. Anglické názvy mají i knihy francouzských autorů, např. Philippe Delerm nazval své dílo z roku 1999 *Mister Mouse ou La métaphysique du terrrier*, Stéphane Denis vydal v roce 1998 *Poeple* a v roce 2001 *Sisters* (za toto dílo získal *Le Prix Interallié*, jež patří ve Francii k nejprestižnějším literárním oceněním).

A mnohé francouzské společnosti si volí angličtinu jako hlavní jazyk úředních dokumentů. Příkladem může být společnost Renault, jejíž tehdejší výkonný ředitel Louis Schweitzer podepsal v roce 1999 dohodu o spojení s Nissanem a nařídil, aby veškeré zápisy z porad vedení byly psány anglicky, za což si v témže roce vysloužil *Le prix de la carpe anglaise* (ocenění pro přisluhovače anglického jazyka),⁵ které je každoročně udělováno tomu, kdo výrazně podporuje dominanci angličtiny ve Francii a v evropských

3) *Francophonie Avenir: Michel Serres, Astérix, les Romains et l'anglais*, http://www.francophonie-avenir.com/Index_HM_Michel_Serres,_Asterix,_les_Romains_et_l-anglais.htm, 27. 6. 2013.

4) *Zákon č. 94-665 ze 4. srpna 1994 o užívání francouzského jazyka*, <http://www.legi-france.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000349929&dateTexte=&categorieLien=id>, 27. 6. 2013.

5) *Ve Francii jsou rozdávány i ceny opačného charakteru, například od roku 1992 uděluje asociace La Défense de la langue française každoročně cenu Le prix Richelieu, kterou získává novinář, jenž vhodným používáním mateřského jazyka prokazuje, že mu osud francouzštiny není lhostejný.*

1) *Lancial a Besson: Arras, ville française ou bilingue?*, http://www.lavoixdunord.fr/Locales/Arras/actualite/Secteur_Arras/2009/08/10/article_arras-ville-francaise-ou-bilingue.shtml, 25. 6. 2013.

2) *Francophonie Avenir: Michel Serres, Astérix, les Romains et l'anglais*, http://www.francophonie-avenir.com/Index_HM_Michel_Serres,_Asterix,_les_Romains_et_l-anglais.htm, 27. 6. 2013.

institucích na úkor francouzského jazyka. Již o dva roky později ale upouští od této strategie, neboť uznává, že angličtina byla ve vzájemné komunikaci spíše hendikepem než pomocníkem.⁶

To vše se děje i přesto, že francouzská vláda, různé instituce i samotní lingvisté věnují po celá staletí velkou péči mateřskému jazyku. To vše se děje i přesto, že francouzština byla dříve diplomatickým jazykem a že v ní byly napsány texty, které určitým způsobem ovlivnily dějiny Francie, ale i celého lidstva.⁷

2. Stručný pohled do historie

Důležitým mezníkem ve vývoji francouzského jazyka bylo 16. Století, neboť roku 1539 vydal František I. nařízení *L'Ordonnance de Villers-Cotterêts*, podle něhož přestala být latina oficiálním jazykem právnických a administrativních textů. Ty měly být podle tohoto nařízení psány v jazyce srozumitelném všem.⁸

Již o pár let později se objevují první snahy o obranu francouzštiny. Na tehdejší relatinizaci umělecké tvorby reagovali představitelé básnické skupiny *La Pléiade* v roce 1549 vydáním díla *La Défense et illustration de la langue française*. Vyslovili zde názor, že se francouzština hodí k psaní poezie, ale že je třeba ji kultivovat. Nebrojili tedy ani tak proti latině jako za to, aby byla poezie a literární díla psána v „dobré“ francouzštině. Doporučovali využívat tzv. *interní výpůjčky* (zapomenutá slova z básní a románů), vystupovali však proti výpůjčkám z cizích jazyků. Snahu o čistotu francouzského jazyka vyjádřil Joachim du Bellay slovy: „*Používej slova čistě francouzská.*“⁹

Ani vydané nařízení *L'Ordonnance de Villers-Cotterêts*, ani *Obrana a oslava francouzského jazyka* však zcela nepotlačily používání latiny (jak už bylo řečeno, ani to nebylo jejich cílem), ta zůstává ve Francii důležitým vědeckým jazykem až do 20. století. V této době však také vznikají první francouzské gramatiky a objevují se snahy sjednotit úzus, které vyústí v poslání a činnost Francouzské akademie, kterou založil v roce 1635 kardinál Richelieu.

Následující století klasicismu bylo tedy v oblasti jazyka charakterizováno dvěma tendencemi. Na jedné straně to byly snahy *Francouzské akademie* o sjednocení mnoha variant francouzštiny na základě tzv. *Bel usage*, o vytvoření normy a o kodifikaci fran-

couzského spisovného jazyka a pravidel pravopisu, která by byla pro uživatele francouzského jazyka závazná. Reaguje tak na rozbujele lexikum z období renesance. Na druhé straně to byl vznik literárního proudu „*la Précieusité*“, jehož stoupenci se snažili, mnohdy až přehnaně, ilustrovat „*le bel usage*“. Vytvářeli různé metafory, perifráze i neologismy. Scházeli v literárních salónech, za historicky první se obecně považuje salón markýzy de Rambouillet.¹⁰

V souvislosti s jazykovým purismem¹¹ jsme zmínili Francouzskou akademii. Skutečným zakladatelem jazykového purismu ve Francii byl však François de Malherbe, který se snažil vymýtit ze spisovného jazyka archaismy, cizí slova i slova dialektická. Vystupoval také proti přílišnému novotaření básníků Plejády¹², a usiloval o to, aby se stal spisovný jazyk všeobecně srozumitelným. Nebyla to tedy Francouzská akademie, která dala vznik jazykovému purismu, ale snahy o jazykovou normu ve Francii si vyžádaly, aby péče o jazyk nabyla oficiálního rázu, a proto byla založena Francouzská akademie, jejímž úkolem je od samotného počátku bdít nad čistotou spisovného jazyka.¹³

K největším reformátorům francouzského jazyka patřil ale v 17. století Claude Favre de Vaugelas. Ve svém díle *Remarques sur la langue française* z roku 1647 si všímá chyb, jichž se lidé v jazyce dopouštějí. Jako zdroj jazykových pravidel stanovil tzv. *le bon usage* (dobrý úzus), který se stal krédem Francouzské akademie. Velmi důležitou roli v té době sehrála i gramatika Arnaulda a Lancelota z roku 1660, známá pod zkráceným názvem „*Grammaire de Port-Royal.*“¹⁴

Velmi mnoho anglicismů se ve francouzském jazyce objevilo v 18. století. Puristé začínají bít na poplach a hovoří o anglomanii. Bojovníkem za dokonalý jazyk a za neměnnost spisovného úzu byl v té době především Voltaire. V úvodu ke své hře *Oedipe* napsal: „*Jasnost a elegance jsou podstatou francouzského jazyka.*“ Je si ale zároveň vědom toho, že doba si žádá pojmenování nových skutečností, a proto připouští, že neologismy jsou nutné, ale jejich tvoření nesmí odporovat zásadám libozvučnosti. V této době pronikají do francouzského jazyka především anglické výrazy, které se ještě většinou přizpůsobují pravopisem i výslovností slově francouzským, např. *bol* (bowl), *boulingrin* (bowlinggreen), *châle* (shawl), *contredanse* (country-dance), *partenaire* (partner) apod.¹⁵

6) Copé 2011.

7) Jako příklad lze uvést *La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen* z 26. srpna 1789, jež výrazně ovlivnila pojetí evropského nahlížení na tato práva, případně *La Déclaration des droits de la femme et de la citoyenne* z roku 1791, kterou Olympe de Gouges reagovala na „obecnou“, ve skutečnosti však mužskou deklaraci práv.

8) Je třeba ale zdůraznit, že nešlo o „potlačení“ latiny, nýbrž o uzákonění v praxi již trvajícího stavu. Latina samozřejmě i nadále zůstávala jazykem církve, vědy a univerzit.

9) Pruvost a Sablayrolles 2003, 45.

10) Pruvost a Sablayrolles 2003, 47.

11) Jak už bylo řečeno, nešlo o purismus v pravém slova smyslu, ale o snahu vytvořit spisovné lexikum a potlačit regionalismy.

12) Programem Plejády bylo prokázat pomocí všech jazykových prostředků, že má francouzština stejně vyjadřovací možnosti jako latina.

13) Nadeau a Barlow 2011, 80–83.

14) Nadeau a Barlow 2011, 84–107.

15) Buben 1936, 171–182.

Zároveň se ale do francouzštiny dostávají z angličtiny slova, která byla francouzského původu a do jazyka se vrací s novým významem (*challenge, toast, ticket*). Projevuje se i vliv britského parlamentarismu a francouzštiny přejímá slova *officiel, législation, club, vote, pétition, majorité* aj.¹⁶

Na tuto situaci reagoval v roce 1757 Louis Charles Fougeret de Montbron dílem *Le préservatif contre l'anglomanie*. V červenci 1794 byl také vydán druhý jazykový zákon *Loi du 2 thermidor an II*, který byl výsledkem dvouleté mise abbé Grégoira, pověřeného Konventem, aby zmapoval situaci francouzštiny na celém území Francie. Jeho *Rapport sur la nécessité et les moyens d'anéantir les patois et d'universaliser l'usage de la langue française* odhalil velké rozdíly v úzu mezi jednotlivými regiony a také to, že většina Francouzů – venkovanů, nerozumí spisovné francouzštině. Poukázal na nutnost výuky, venkovských škol a vzdělávání učitelů, zakládání učitelských ústavů apod. Zákon tedy nepožadoval „čistotu francouzštiny“, ale měl prosazovat francouzštinu jako jediný administrativní jazyk na celém území Francie. V podstatě vyjadřoval politický zájem, aby všichni Francouzi rozuměli revolučním textům a projevům. 2. září 1794 byl ale zrušen. Bogaards cituje v této souvislosti Hagège, který zrušení zákona zdůvodňuje tím, že nebylo dost úředníků, kteří by na patřičné úrovni ovládali francouzský jazyk, a ani profesorů, kteří by mohli francouzský jazyk vyučovat.¹⁷

Také v 19. století pronikalo do francouzštiny stále více anglických slov, např. *record, square, tunnel, touriste* aj. A tato tendence se udržela až do 20. století, kdy vznikla řada děl, zabývajících se problematikou vztahu mezi angličtinou a francouzštinou. Jmenovat můžeme například knihu Koesslera *Les Faux amis des vocabulaires anglais et américain*, v níž autor analyzuje problematiku vzájemných vlivů v oblasti slovní zásoby, dále pak zejména *Stylistique comparée du français et de l'anglais* kanadských autorů Vinaye a Darbelneta, jejichž translatická metoda vychází z lingvistického srovnávání jazyků.

V roce 1955 se na stránkách deníku *Quotidien de Buenos Aires* objevuje poprvé výraz „*franglais*“,¹⁸ vytvořený novinářem André Rigaudem podle „*frangnol*“ (francouzštiny+španělštiny), jehož všeobecnému rozšíření napomohlo vydání již zmíněné publikace Etiembla *Parlez-vous franglais?*¹⁹ Za zmínku ale stojí i článek Alfréda Sauvyho *Destruction et rénovation de la langue française*, který vyšel v březnu 1963 v *La Revue de Paris*. Autor článku si v něm stěžuje na „*servilité linguistique*“ (jazykovou podlézavost) a neschopnost Francouzů tvořit nová slova.²⁰

16) Nadeau a Barlow 2011, 146.

17) Bogaards 2008, 138.

18) Někteří autoři toto prvenství přisuzují Maxu Ratovi, který použil výraz „*franglais*“ na stránkách *France-Soir* v roce 1959.

19) Colin 2007, 56.

20) Chansou 1997, 23.

Od 50. let se začíná formovat hnutí proti nadměrnému užívání anglických výrazů ve francouzštině. Je přijata celá řada opatření, jejichž cílem je nejen vytvářet neologismy, které mají nahradit prosazující se anglicismy, ale i rozvíjet a šířit francouzštinu jako mezinárodní jazyk.²¹

V dubnu 1954 byl vytvořen *Le Comité d'étude des termes techniques français* s cílem vyplnit mezery francouzštiny v odborném názvosloví a zároveň bojovat proti invazi cizích slov do francouzského jazyka. Komise vytvořila celou řadu termínů, které se dnes ve francouzštině běžně užívají, např. *conteneur, crédit-bail, cinescope, gazole, ingénierie*. V roce 1972 vydala souhrn svých poznatků v díle *Termes techniques français – essai d'orientation de la terminologie*. Přestože v témže roce dochází k vytvoření terminologických komisí při jednotlivých ministerstvech, komise i nadále pokračuje ve své činnosti a navrhuje vlastní terminologii.²²

31. prosince 1975 přijala francouzská vláda v čele s prezidentem Valérym Giscardem d'Estaingem zákon *la loi Bas-Lauriol*. V devíti člácích bylo stanoveno, že v oficiálních dokumentech, v reklamě a ve veřejné správě je užívání cizích slov, pro které existují francouzské ekvivalenty, zakázáno a bude trestáno jako pokus o podvod. Zákon byl publikován 4. ledna 1976 a tímto dnem vstoupila většina jeho článků v platnost. Pouze ustanovení týkající se vžitých názvů firem či výrobků začala platit až rok po vydání zákona, aby mohly být požadované změny provedeny. Od roku 1539, kdy František I. vydal již zmíněné nařízení *L'Ordonnance de Villers-Cotterêts*, to bylo ve Francii poprvé, kdy hlava státu významným způsobem zasáhla do otázek jazykové kultury.²³

Vydáním tohoto zákona byla posílena role již zmíněných komisí pro terminologii na jednotlivých ministerstvech, neboť měly rozhodovat, která cizí slova budou nahrazena francouzskými ekvivalenty. I když se oficiálně hovořilo o cizích slovech, bylo jasné, že se jedná o opatření namířené proti používání anglicismů. Zákon dále stanovoval, že pokud bude nezbytné, aby byl v textu smluv anglický termín uveden, pak musí být v závorce objasněn ve francouzštině. Nebyl však důsledně uplatňován, což dokládají

21) Cílem této studie je zmapovat situaci ve Francii, ale v této souvislosti je třeba zmínit, že podobná opatření přijímají i další frankofonní země. Např. v Québecu vznikla v roce 1961 instituce *l'Office de la langue française*, která byla v roce 2002 přejmenována na *l'Office québécois de la langue française*. Rediguje slovník *Grand dictionnaire terminologique (GDT)* a *Banque de dépannage linguistique (BDL)*.

22) *Forum des Associations*, <http://www.dutae.univ-artois.fr/biennale/biennale1995/ogee.htm>, 28. 6. 2013.

23) Bogaards 2008, 161–163.

následující údaje: v letech 1990–1994 bylo podáno sdružením obrany spotřebitelů a ochránci jazyka 5834 žalob, ale jen ve 44 případech došlo k odsouzení.²⁴

Přes veškerou snahu se však během 70. a 80. let 20. století nepodařilo zabránit dominanci angličtiny v mnoha oblastech. A to i přesto, že od 25. června 1992, kdy došlo k revizi ústavy, je v jejím článku 2 přímo stanoveno, že „*jazykem republiky je francouzština*“.²⁵ Proto byl roku 1994 schválen nový zákon, tzv. *la loi Toubon*,²⁶ který ukládal povinnost používat francouzský jazyk a zajistit mu tak primát na francouzském území. Týkal se více oblastí, kromě vzdělání, veřejných služeb a reklamy zahrnoval rovněž oblast obchodu a práce. Zákon počítal i se zavedením sankcí (peněžní pokuty, soudní procesy) za používání cizích slov v reklamě, oficiální korespondenci a jiné dokumentaci. O jeho uplatnění v praxi svědčí například fakt, že si společnost *General Electric Medical Systems* vysloužila v roce 2006 pokutu 600 000 eur za to, že nepřekládala firemní dokumenty do francouzského jazyka.²⁷

V návaznosti na Toubonův zákon byla v roce 1996 založena *La Commission générale de terminologie et de néologie*, jejímž úkolem je přispívat k obohacování francouzského jazyka tím, že bude vytvářet nová slova. Komise úzce spolupracuje s Francouzskou akademií, která má při schvalování nově vytvořených francouzských ekvivalentů poslední slovo, ale také již se zmíněnými *Commissions spécialisées de terminologie et de néologie*, které působí při jednotlivých ministerstvech. Výsledky své práce předkládá každoročně ve spisu *Journal officiel de la République française*, a to v podobě seznamu přijatých termínů a navržených francouzských ekvivalentů za cizí slova.²⁸

V roce 1989 vznikla *La délégation générale à la langue française*, která byla v roce 2001 přejmenována na *La délégation générale à la langue française et aux langues de France*, jejímž úkolem je dbát na dodržování Toubonova zákona. Od března 2008 lze na jejích internetových stránkách nalézt i terminologickou databázi *FranceTerme*, která kromě všech termínů, které byly v *Journal officiel* vydány, nabízí i přehled o událostech týkajících se současného francouzského jazyka. Dvakrát ročně také vydává průvodce

„*Vous pouvez le dire en français*“, v nichž je uveden soubor termínů vztahujících se k určité oblasti.²⁹

Francouzská veřejnost vnímá činnost komise vcelku pozitivně, vadí jí ale fakt, že často vymýšlí nové termíny i tam, kde je to nevhodné. Jedná se zejména o oblast informatiky, která je pod skutečnou nadvládou angličtiny, což se ale týká i ostatních jazyků. Zatímco však většina národů tento fakt přijímá, Francouzi, resp. výše uvedená komise, svádí boj i s těmito slovy. Často je to ale boj s větrnými mlýny. Například pro běžně užívané výrazy *off line* a *on line* navrhla komise francouzské ekvivalenty *autonome* a *dépendant*, které zcela jistě nevystihují pravý význam anglických termínů. Rovněž používání francouzského *arrosage* (kropení) místo anglického *spamming* by mohlo způsobit řadu komických situací, neboť autor spamů³⁰ by byl v takovém případě *arroseur* (kropič), a kdyby nám přišlo hodně spamů, tak bychom byli *arrosés*, tzn. pokropení. Podobně komicky mohou působit i další výrazy, a to „*fouineur*“ místo všeobecně užívaného výrazu „*hacker*“ nebo „*filoutage*“, případně „*hameçonnage*“ místo „*phishing*“. Je ale třeba říci, že i v oblasti informatiky existují výrazy, které komise vytvořila a ve francouzském jazyce se ujaly, např. *ordinateur* místo *computer*, *logiciel* místo *software*, *courriel* místo *e-mail*, *baladeur* místo *walkman*, *puce* místo *chip* apod.³¹

3. Situace na počátku 21. století

I když přijatá legislativní opatření nařizovala používání francouzštiny také v oblasti práce, globalizace přinutila francouzské společnosti přijmout mezinárodní pravidla hry a komunikovat se světem v angličtině. Přesto ještě v roce 2005 přijal francouzský senát návrh zákona, který měl posílit Toubonův zákon tím, že nařizoval firmám, aby zejména při vyjednávání o mzdách používaly francouzštinu a zamezily tak komunikačním problémům.

Činnost zaměřenou na obranu francouzského jazyka vyvíjejí kromě zmíněných komisí a Francouzské akademie i další instituce a jednotlivci. V roce 2006 vznikla odborářská skupina *Le collectif pour le droit de travailler en langue française en France*, která například vystupovala proti ratifikaci Londýnské dohody o nepřekládání patentové dokumentace do všech evropských jazyků.³²

7. prosince 2009 vyšel v deníku *Le Monde* článek *Langue française: état d'urgence, par un collectif d'associations*, v němž asociace pro ochranu francouzského jazyka považují francouzštinu za „*ohrožený jazyk*“. Signatáři zveřejněného textu vyzývají k boji

24) Galanet: *Que vivent les langues!*, <http://www.galanet.eu/dossier/fichiers/QUE%20VIVENT%20LES%20LANGUES%20202.htm>, 29. 6. 2013.

25) Galanet: *Que vivent les langues!*, <http://www.galanet.eu/dossier/fichiers/QUE%20VIVENT%20LES%20LANGUES%20202.htm>, 29. 6. 2013.

26) *Zasadil se o něj ministr kultury Jacques Toubon, který byl Francouzi nazýván Jack Allgood, neboť v jeho příjmení je slyšet „tout bon“, tzn. „všechno dobré“.*

27) Eychenne 2013.

28) Galanet: *Que vivent les langues!*, <http://www.galanet.eu/dossier/fichiers/QUE%20VIVENT%20LES%20LANGUES%20202.htm>, 29. 6. 2013.

29) Culture.fr: *Vous pouvez le dire en français*, <http://www.culture.fr/Ressources/France-Terme/Vous-pouvez-le-dire-en-francais>, 30. 6. 2013.

30) *Pro výraz spam nebyl vytvořen oficiální francouzský ekvivalent, neoficiálně se používá pourriel (poubelle a courriel, tzn. e-mail končící v koši).*

31) Lecoq 2010.

32) Eychenne 2013.

za záchranu francouzštiny slovy: „*Je čas vyzvat všechny občany, aby se postavili proti anglikanizaci jazyka.*“³³

Jedním ze signatářů zmíněného textu je francouzská asociace *Le droit de comprendre*, založená v říjnu 1994. Podporuje všechny iniciativy vedoucí k posílení vlivu francouzského jazyka a respektování jazykových práv občanů v zemi a varuje, že nebezpečí pro francouzský jazyk nehrozí jen ze strany globalizace, ale také od laxního používání francouzštiny.³⁴

Je všeobecně známé, že se anglicismy nejvíce ujímají v mluvě mládeže. Proto v lednu 2010 vyhlásil Alain Joyandet, státní tajemník pro Frankofonii, soutěž *Francomot*, v níž byli francouzští studenti vyzváni k tomu, aby mailem zaslali návrhy francouzských ekvivalentů k anglickým výrazům *chat*, *buzz*, *tuning*, *newsletter* a *talk*, přestože všech 5 anglicismů už mělo své oficiální ekvivalenty navržené komisí. Na konci března 2010 bylo vybráno 6 vítězných návrhů, neboť pro slovo *chat* zvítězily dvě varianty: *éblabla* a *tchatte* (komise navrhovala *dialogue*). Pro *buzz* byl vybrán výraz *ramdam* (komise: *bourdonnement*), pro *tuning* vyhrál termín *bolidage* (komise: *personnalisation* nebo *accord*), pro *newsletter* byl zvolen výraz *infolettre* (komise: *lettre d'information*), pro *talk* zvítězilo slovo *débat* (komise: *émission-débat*). Hlavním cílem této soutěže bylo především vzbudit zájem mladých lidí o francouzský jazyk. Při prezentaci výsledků ankety *Francomot* vyjádřil Alain Joyandet naději, že i tato francouzská slova se stanou součástí slovníků, podobně jako *baladeur* nebo *logiciel*, slovy: „*Před deseti lety mluvili všichni o walkmanech nebo o softwaru. Tato dvě anglosaská slova byla v našem jazyce přirozenou cestou nahrazena slovy baladeur a logiciel. Není to tedy marný boj.*“³⁵

A jaký je vztah nejvyšších představitelů Francie k jejich mateřskému jazyku? Bývalý francouzský prezident Nicolas Sarkozy ve svém projevu v Caen 9. března 2007 sliboval, že se zasadí o šíření francouzštiny, neboť „*francouzština je duší Francie, je to její duch, její kultura, její myšlení, její svoboda,*“ a také zejména o to, aby se všude v Evropě vyučovaly dva cizí jazyky, „*neboť to je jediný účinný způsob jak skoncovat s hegemonií angličtiny*“. Ale již o několik měsíců později, 11. září 2007, se Francouzi z úst ministra školství Xaviera Darcose dozvídají, že ho Nicolas Sarkozy vyzval k tomu, aby z Francie udělal bilingvní národ.³⁶

A Xavier Darcos se opravdu činil: pomáhal zavádět povinnou angličtinu v základní škole od CE1 (odpovídá 2. třídě ZŠ), podporoval videokonference v angličtině, aby měla francouzská mládež přímý kontakt s Velkou Británií, předložil návrh na prázdniny v angličtině pro žáky, kteří měli s angličtinou problémy. Činili se i další členové vlády. Za žádného jiného prezidenta nebylo uděleno tolik ocenění *Carpette anglaise* různým ministrům, kteří se díky tomu ocitli na „černé listině viníků francouzsko-anglického bilingvismu.“ Jmenovat můžeme například Valérie Pécresse, bývalou ministryni pro vysoké školy a výzkum, která se zasazovala o to, aby se na francouzských univerzitách vyučovaly některé předměty v angličtině (*Carpette anglaise* získala v roce 2008), Christine Lagarde, bývalou ministryni hospodářství, která se snažila zavádět komunikaci v angličtině ve svém úřadě v Bercy, a to do té míry, že ji Canard enchaîné přezdíval „*Christine The Guard*“ (*Carpette anglaise* získala v roce 2007). V roce 2009 získal speciální cenu poroty i Jean-Louis Borloo, ministr pro ekologii, energii, trvalý rozvoj a moře, který podepsal smlouvu IRENA (*International Renewable Energy Agency*), jejímž jediným pracovním jazykem je angličtina.³⁷

Na seznamu kandidátů pro rok 2011 byl i Luc Chatel, který chtěl zavést angličtinu pro děti od tří let, neboť, jak pronesl 23. ledna 2011 na Evropě 1, „*neovládat dnes ve Francii angličtinu je hendikep*“,³⁸ nebo i současný prezident François Hollande kvůli napsu na tričku „*H is for hope*“. Ten je znám jako zastánce angličtiny a v určitém smyslu i jako její propagátor, neboť se na zahraničních návštěvách pokouší anglicky hovořit, ač je jeho angličtina francouzským tiskem považována za „školskou“ a na sklonku minulého roku bylo propíráno jeho „*faux pas*“, kterého se dopustil v osobním přání Baracku Obamovi 6. listopadu 2012 u příležitosti jeho znovuzvolení do prezidentského úřadu, ke kterému ručně dopsal „*Friendly*“ místo obvyklého „*Kind regards*“ nebo „*Best regards*“.³⁹

Vášnivě debaty vyvolalo v současné době projednávání návrhu vysokoškolského zákona, který má mimo jiné zrušit zákaz angličtiny coby vyučovacího jazyka na vysokých školách. Návrh předložila ministryně vysokého školství a výzkumu Geneviève Fioraso. Tvrdí, že nabídka určitých oborů v angličtině přiláká do Francie zahraniční studenty a zároveň posílí konkurenceschopnost francouzských absolventů v globálním prostředí. Její snahy podpořil i levicový deník *Libération*, který v květnu 2013 otiskl titulní stranu kompletně v angličtině, a to s titulkem „*Teaching in English, let's do it*“. Ne všichni socialisté jsou ale zastánci tohoto zákona, a to i přesto, že ministryně upustila od

33) *Le Monde: Langue française: état d'urgence, par un collectif d'associations*, http://www.lemonde.fr/idees/article/2009/12/07/langue-francaise-etat-d-urgence-par-un-collectif-d-associations_1277289_3232.html, 2. 7. 2013.

34) *Le droit de comprendre: Qui sommes-nous*, http://droit-de-comprendre.perso.neuf.fr/Qui_sommes_nous.php, 2. 7. 2013.

35) Vey 2010.

36) Masson 2012.

37) *Francophonie Avenir: Courriel ouvert à Monsieur Jean-François Copé, secrétaire général de l'UMP et Carpette anglaise 2011*, http://www.francophonie-avenir.com/Index_RR_Courriel_a_Jean-Francois_Cope_au_sujet_du_tract_de_l-UMP.htm, 4. 7. 2013.

38) Bérard 2011.

39) *Le Parisien: La lettre de Hollande à Obama: la faute qui amuse le Web*, <http://www.leparisien.fr/politique/hollande-felicite-obama-la-faute-qui-amuse-le-web-07-11-2012-2300939.php>, 5. 7. 2013.

původních požadavků a souhlasila s tím, že zahraniční studenti budou muset absolvovat aspoň část studia ve francouzštině. Odpůrce zákona vede Pouria Amirshahi, jenž varuje před „světovou uniformitou“ a „anglosaskou hegemonií“.⁴⁰

Také ochránci francouzštiny ostře vystoupili proti vládnímu návrhu, neboť se obávají ztráty kulturní identity. Na jejich stranu se postavili i představitelé odborových organizací, kteří mobilizují národ slovy: „V sázce je kulturní bohatství.“⁴¹

Za národní řeč na univerzitní půdě se jako obvykle bila i Francouzská akademie, která počínání ministryně označila za „jazykový atentát“. K návrhu zákona vydala 21. března 2013 prohlášení, v němž upozorňuje na to, že je francouzský jazyk ve vysokém školství ohrožen.⁴² I přes poměrně početnou skupinu odpůrců zákona dolní komora francouzského parlamentu nakonec 23. května 2013 rozšíření výuky v angličtině na univerzitách schválila.

Přitom i současný premiér Jean-Marc Ayrault nedávno vystoupil proti používání anglicismů. Když v dubnu 2013 použil ministr průmyslové obnovy Arnaud Montebourg ve svém projevu o podpoře nového sektoru ekonomiky pro občany nad 60 let anglický výraz „silver economy“, odkazující na šedivějící vlasy seniorů, premiér poslal téhož dne (25. dubna 2013) ostatním ministrům vlády oběžník o používání francouzského jazyka, v němž mimo jiné píše: „Náš jazyk je schopen vyjádřit všechny současné problémy, stejně jako popsat všechny inovace na poli vědy a technologií.“⁴³

4. Je francouzština skutečně v ohrožení?

Z předcházejících řádků vyplývá, že současnou situaci ve Francii lze charakterizovat slovy: „Angličtina všude, kam se podíváš!“ Varování ochránců francouzštiny, že užívání anglicismů vede k úpadku jazyka, se tedy, zdá se, prozatím mívá účinkem. Naopak můžeme zaznamenat i iniciativy typu „Sauvons le français“,⁴⁴ které vystupují proti jazy-

kovému ochranářství a staví se za přejímání anglicismů, neboť podle nich vedou k obohacování jazyka.

Je však současný boj za čistotu francouzského jazyka ještě bojem proti „frangličtině“, kterou popularizoval v šedesátých letech minulého století Etiemble v knize *Parlez-vous franglais?* Nebo se snad současní ochránci jazyka staví proti „franglish“⁴⁵ Clauda nebo Gobarda, případně „franricain“⁴⁶ Hagège, tedy francouzštině, do které pronikly výrazy z americké angličtiny?

Již zmíněný Bogaards se domnívá, že mluvit o „franglais“ jako o samostatném jazyce je neopodstatněné. Také Hagège tvrdí, že nebojuje proti angličtině jako jazyku, ale proti těm, kdo chtějí, aby se angličtina stala univerzálním jazykem, neboť by to mohlo mít za následek zánik ostatních jazyků.⁴⁷

Mohlo by se tedy zdát, že je francouzština ohrožena spíše „globish“, globální angličtinou, která se má stát *lingua franca* tohoto milénia. Termín poprvé použil v roce 1998 Ind Madhukar Gogate, jenž navrhol, aby byla používána zjednodušená globální angličtina, která by se psala foneticky podle univerzální, zjednodušené výslovnosti. Větší úspěch ale měla novější varianta *globish*, kterou v roce 2004 formuloval Francouz Jean-Paul Nerrière ve dvou jazykových učebnicích *Découvrez le Globish a Don't speak english, parlez globish*, ve kterých vypracoval „globický“ slovník, čítající 1 500 základních slov nezbytných pro mezinárodní komunikaci. Jedná se v podstatě o anglický jazyk, ze kterého odstranil idiomy, fráze, metafory, ironii a humor a který má zjednodušenou gramatiku. Nerrière však zdůrazňuje, že *globish* není jazyk, nýbrž nástroj, neboť jazyk je nositelem kultury, zatímco jeho *globish* o nic takového neusiluje, je pouze komunikačním prostředkem vhodným pro všechny, tzn. včetně rodilých Angličanů, na prahu třetího milénia.⁴⁸ Lze tedy konstatovat, že ani odtud francouzštině nebezpečí nehrozí, neboť se jedná o řeč, která je příliš jednoduchá na to, aby vytlačila ostatní jazyky.

Také autoři knih, které byly vydány v roce 2007, Alain Rey (*L'Amour du français: contre les puristes et autres censeurs de la langue*), Pierre Encrevé a Michel Brandeau (*Conversations sur la langue française*) a Bernard Cequiglini (*Une langue orpheline*) se shodují v tom, že francouzštinu v konkurenčním boji s angličtinou nečeká „blízká smrt“, neboť francouzština je rozmanitý jazyk, který se neustále mění a obohacuje.

Podobného názoru je i Michèle Lenoble-Pinson, která v knize *Anglicismes et substituts français* uvádí, že jednomu anglicismu většinou odpovídá více francouzských ekvivalentů, což svědčí o vitalitě francouzského jazyka. Nově vznikající francouzské

40) Mánert 2013.

41) *Les Echos: Cours en anglais à l'université : un projet «inacceptable» pour certains syndicats*, <http://www.lesechos.fr/economie-politique/france/actu/0202772465102-cours-en-anglais-a-l-universite-un-projet-inacceptable-pour-certains-syndicats-567648.php>, 6. 7. 2013.

42) *Libération: L'université française va-t-elle parler anglais ?* http://www.liberation.fr/societe/2013/04/12/l-universite-francaise-va-t-elle-parler-anglais_895729, 6. 7. 2013.

43) *Oběžník č. 652/SG z 25. dubna 2013*, http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/Circulaire_n°_5652-SG_du_25_avril_2013.pdf, 6. 7. 2013.

44) *Toto prohlášení bylo zveřejněno na internetových stránkách fanzinu The Adamatine, který je od roku 1984 vydáván teoretikem kreslených seriálů Christianem Wahlem, známým pod pseudonymem Harry Morgan (The Adamantine: http://theadamantine.free.fr/frangl.htm, 1. 7. 2013).*

45) *Kniha Michela Clauda Le franglish vyšla v roce 1965, Henri Gobard použil termín „franglish“ v knize L'alinéation linguistique z roku 1976 na s. 134.*

46) *Výraz poprvé použil Hagège v knize Le français et les siècles v roce 1987 na s. 16.*

47) *Feltin-Palás 2012.*

48) *Formánek 2011.*

ekvivalenty podle ní přispívají k obohacování jazyka a jejich používání vede k potlačení frangličtiny.⁴⁹

Také na stránkách Francouzské akademie v rubrice věnované anglicismům a ostatním výpůjčkám se říká, že hovořit o invazi anglicismů je přehnané. Ve slovníku anglicismů *Dictionnaire des anglicismes* (1990) je jich méně než 3000, v *Dictionnaire des mots anglais du français* (1998) tvoří výpůjčky z angličtiny 4–5 % slovní zásoby běžné francouzštiny. Většina z nich patří do odborné nebo poloodborné slovní zásoby a jejich výskyt v běžném jazyce je tak omezený.⁵⁰

A jaký je postoj samotných Francouzů k otázce pronikání anglicismů do francouzského jazyka? Z ankety, provedené SOFRES, vyplývá, že pro běžné Francouze je otázka výpůjček z cizích jazyků druhořadá, prioritní je pro ně otázka používání francouzského jazyka. Nicméně nedávná anketa, kterou uskutečnilo *Radio France* na *Espace public*, webových stránkách posluchačů Radio France, mezi 14. a 28. dubnem 2013 na téma *Médias et la langue française* a které se zúčastnilo přes 200 osob, ukázala, že 54 % posluchačů považuje téma anglicismů v diskusích o francouzském jazyce v rozhlasových relacích za důležité.⁵¹

5. Závěr

Jazyková kultura ve Francii byla ve 20. století ovlivněna mnoha zásahy jednak ze strany lingvistů, jednak ze strany státu. Byla přijata řada opatření, jejichž cílem bylo bránit francouzštinu proti invazi cizích slov, zejména angličtiny. Přes veškeré snahy, kterými se francouzská vláda, různé instituce i samotní lingvisté snaží čelit invazi anglicismů do francouzštiny, se ale může zdát, že jsou tyto pokusy, zvláště u mládeže, víceméně neúspěšné. Užívání slov typu *cool* a *trendy* zcela jistě převažuje nad výrazy *parfait* a *moderne*.

Přijímání slov z jiných jazyků však patří odedávna k běžným způsobům obohacování slovní zásoby. I ve francouzštině může být tedy výskyt anglicismů považován za přirozený jev. Snahy *regulovat používání* slov anglického původu zejména v médiích můžeme ale považovat za oprávněné, neboť příliš tolerantní postoj odborníků i veřejnosti by mohl vést k tomu, že bude překročena jejich únosná míra. Ukázkou toho, jak by mohla francouzština vypadat při bezhlavém přijímání anglicismů, je úryvek z „termino-

logické povídky“, připravené organizací APFA pro soutěž *Mot d'or* pro rok 2013.⁵² Jedná se samozřejmě o příklad extrémní, vytvořený s francouzským humorem a tendencí ke zveličování:⁵³

„Le boss de Marine lui avait offert un *incentive-tour* à New York et un *attaché-case* contenant un *ultraportable notebook* et quelques *traveller's checks* pour ses dépenses car son *know-how marketing* avait permis d'orienter l'entreprise vers *l'e-commerce* et de *booster ses ventes on-line* en tirant partie d'une *niche marketing* sur le Web [...]“

Použité zdroje

Literatura

- BÉRARD, Coline (2011): *Apprendre l'anglais à 3 ans? Mieux vaut maîtriser le français* (http://www.lexpress.fr/actualite/politique/apprendre-l-anglais-a-3-ans-mieux-vaut-maitriser-le-francais_955286.html, 5. 7. 2013).
- BERLOW, Julie a NADEAU, Jean-Benoît (2011): *Le français, quelle histoire!* Paříž: Editions SW Télémaque.
- BOGAARDS, Paul (2008): *On ne parle pas français : La langue française face à l'anglais*. Brusel: Editions De Boeck Duculot.
- BUBEN, Vladimír (1936): O jazykové kultuře a purismu ve Francii. *Slovo a slovesnost*, roč. 2, č. 3, s. 171–182.
- COLIN, Jean-Paul (2007): *Argot et poésie: essais sur la déviance lexicale*. Besançon: Presses Universitaires de Franche-Comté.
- COPÉ, Jean-François (2011): *Les Français must speak english* (<http://www.slate.fr/story/33579/francais-anglais-langues-etrangeres-ecole>, 23. 6. 2013).
- EYCHENNE, Alexia (2013): *La loi Toubon, rempart contre le "tout-anglais" au travail* (http://www.lexpress.fr/emploi/carriere/emploi/la-loi-toubon-rempart-contre-le-tout-anglais-au-travail_1250705.html, 30. 6. 2013).
- FELTIN-PALAS, Michel (2012): *Claude Hagège: "Imposer sa langue, c'est imposer sa pensée"* (http://www.lexpress.fr/culture/livre/claude-hagege-imposer-sa-langue-c-est-imposer-sa-pensee_1098440.html, 1. 7. 2013).
- FORMÁNEK, Ondřej (2011): *Zrodil se nový jazyk... globish!* (<http://www.alfacz-preklady.cz/novinky/zrodil-se-novy-jazyk-globish/>, 1. 7. 2013).
- GOBARD, Henri (1976): *L'aliénation linguistique*. Paříž: Flammarion.
- CHANSOU, Michel (1997): *Les politiques de la langue et la législation linguistique en France (1966-1994)*. *Mots* 9/1997, s. 23–35.
- LANCIAL, Jean a BESSON, Raymond (2009): *Arras, ville française ou bilingue?* (http://www.lavoixdunord.fr/Locales/Arras/actualite/Secteur_Arras/2009/08/10/article_arras-ville-francaise-ou-bilingue.shtml, 25. 6. 2013).

52) Úkolem soutěžících je nahradit anglicismy francouzskými výrazy: „Le patron de Marine lui avait offert un voyage de motivation à New York et une mallette contenant un ordinateur ultraportable et quelques chèques de voyage pour ses dépenses car son savoir-faire mercatique avait permis d'orienter l'entreprise vers le cybercommerce et de dynamiser ses ventes en ligne en tirant partie d'un créneau de vente sur la Toile [...]“

53) *Union de la Presse Francophone: Les „contes terminologiques“ du Mot d'Or*, <http://www.presse-francophone.org/apfa/motdor/contes/contes.htm>, 3. 7. 2013.

49) *Lenoble-Pinson 1991*.

50) *Académie française: Questions de langue*, http://www.academie-francaise.fr/la-langue-francaise/questions-de-langue#12_strong-em-anglicismes-et-autres-emprunts-em-strong, 2. 7. 2013.

51) *Radiofrance.fr: Résultats de l'enquête sur la langue française*, <http://espacepublic.radiofrance.fr/debat-resultats-de-lenquete-sur-la-langue-francaise>, 1. 7. 2013.

LECOQ, Titiou (2010): *Quand l'Etat français réinvente le «what the fuck»* (<http://www.slate.fr/story/15903/terminologie-fonctionnaire-blog-orthographe-officiel-commission-neologisme-off-line>, 30. 6. 2013).

LENoble-PINSON, Michèle (1991): *Anglicismes et substituts français*. Louvain-La-Neuve: Duculot.

MÁNERT, Oldřich (2013): *Náš jazyk nám nezkazíte, brojí Francouzi proti invazi angličtiny* (http://zpravy.idnes.cz/anglictina-ve-francii-otz-/zahranicni.aspx?c=A130523_110401_zahranicni_ert, 5. 7. 2013).

MASSON, Henri (2012): *Contre Sarkozy, le menteur!* (http://www.francophonie-avenir.com/Index_HM_Contre_Sarkozy_le_menteur.htm, 4. 7. 2013).

PRUVOST, Jean a SABLAYROLLES, Jean-François (2003): *Les néologismes*. Paříž: Presse Universitaire de France.

VEY, Tristan (2010): *Des mots originaux pour lutter contre les anglicismes* (<http://www.lefigaro.fr/actualite-france/2010/03/30/01016-20100330ARTF1G00702-des-mots-originaux-pour-lutter-contre-les-anglicismes-.php>, 2. 7. 2013).

Prameny

Oběžník č. 652/SG z 25. dubna 2013, http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/Circulaire_n°_5652-SG_du_25_avril_2013.pdf, 6. 7. 2013.

Zákon č. 94-665 ze 4. srpna 1994 o užívání francouzského jazyka, <http://www.legifrance.gouv.fr/affich-Texte.do?cidTexte=JORFTEXT00000349929&dateTexte=&categorieLien=id>, 27. 6. 2013.

Internetové zdroje

Académie française: *Questions de langue*, http://www.academie-francaise.fr/la-langue-francaise/questions-de-langue#12_strong-em-anglicismes-et-autres-emprunts-em-strong, 2. 7. 2013.

Culture.fr: *Vous pouvez le dire en français*, <http://www.culture.fr/Ressources/FranceTerme/Vous-pouvez-le-dire-en-francais>, 30. 6. 2013.

Forum des Associations: <http://www.dutae.univ-artois.fr/biennale/biennale1995/ogee.htm>, 28. 6. 2013.

Francophonie Avenir: *Courriel ouvert à Monsieur Jean-François Copé, secrétaire général de l'UMP et Carpette anglaise 2011*, http://www.francophonie-avenir.com/Index_RR_Courriel_a_Jean-Francois_Cope_au_sujet_du_tract_de_l_UMP.htm, 4. 7. 2013.

Francophonie Avenir: *Michel Serres, Astérix, les Romains et l'anglais*, http://www.francophonie-avenir.com/Index_HM_Michel_Serres,_Asterix,_les_Romains_et_l_anglais.htm, 27. 6. 2013.

Galanet: *Que vivent les langues!*, <http://www.galanet.eu/dossier/fichiers/QUE%20VIVENT%20LES%20LANGUES%202.htm>, 29. 6. 2013.

Le droit de comprendre: *Qui sommes-nous*, http://droit-de-comprendre.perso.neuf.fr/Qui_sommes_nous.php, 2. 7. 20013.

Le Monde: *Langue française: état d'urgence, par un collectif d'associations*, http://www.lemonde.fr/idees/article/2009/12/07/langue-francaise-etat-d-urgence-par-un-collectif-d-associations_1277289_3232.html, 2. 7. 2013.

Le Parisien: *La lettre de Hollande à Obama: la faute qui amuse le Web*, <http://www.leparisien.fr/politique/hollande-felicite-obama-la-faute-qui-amuse-le-web-07-11-2012-2300939.php>, 5. 7. 2013.

Les Echos: *Cours en anglais à l'université: un projet «inacceptable» pour certains syndicats*, <http://www.lesechos.fr/economie-politique/france/actu/0202772465102-cours-en-anglais-a-l-universite-un-projet-inacceptable-pour-certains-syndicats-567648.php>, 6. 7. 2013.

Libération: *L'université française va-t-elle parler anglais?*, http://www.liberation.fr/societe/2013/04/12/l-universite-francaise-va-t-elle-parler-anglais_895729, 6. 7. 2013.

Radiofrance.fr: *Résultats de l'enquête sur la langue française*, <http://espacepublic.radiofrance.fr/debat-resultats-de-lenquete-sur-la-langue-francaise>, 1. 7. 2013.

The Adamantine: <http://theadamantine.free.fr/frangl.htm>, 1. 7. 2013

Union de la Presse Francophone: *Les „contes terminologiques” du Mot d'Or*, <http://www.presse-francophone.org/apfa/motdor/contes/contes.htm>, 3. 7. 2013.

Résumé

Les Français sont, plus que d'autres nations, fortement attachés à leur langue maternelle. Les vastes débats se déroulent à propos des sujets relatifs à la langue française, tels que la réforme de l'orthographe ou l'enseignement du français langue maternelle. Le but de cette étude est de répondre à la question si aujourd'hui, au début du XXIe siècle, la question du français est encore d'actualité.

À l'époque de la mondialisation, l'anglais devient la première langue de communication internationale dans différents domaines (commerce, sciences, informatique). Il laisse ses traces dans toutes les langues nationales. La langue française n'y a pas échappé. L'anglais est présent partout: dans les rues, magasins, entreprises, médias, cinémas, etc. Beaucoup de livres et d'articles ont déjà été publiés en France au sujet des emprunts à l'anglais.

Or, le phénomène des emprunts linguistiques n'est pas nouveau, il s'est produit à de nombreuses reprises dans l'histoire de la langue française, depuis le Moyen-âge jusqu'à l'expansion de la langue anglaise après la Seconde Guerre mondiale.

En 1539, François 1er décide par l'ordonnance de Villers-Cotterêts que le français sera la seule langue des documents publics et de l'état civil. À partir du XVIe siècle, les poètes de la Pléiade abandonnent le latin au profit du français. Puis le cardinal de Richelieu fonde en 1635 l'Académie française et lui donne pour mission de veiller sur la langue et son usage.

L'influence anglaise se manifeste nettement à partir du XVIIe siècle. Mais c'est surtout au cours des XVIIIe et XIXe siècles qu'un nombre considérable de mots anglais pénètre dans le vocabulaire français. Ce fait s'explique généralement par l'intérêt croissant des Français pour le régime parlementaire établi en Angleterre. L'anglais enrichit donc le français en termes politiques: vote, club, législation, officiel, pétition, majorité, etc. La pénétration des anglicismes se poursuit au cours des siècles suivants et continue de nos jours malgré les efforts acharnés des protectionnistes de la langue française en vue de freiner cette tendance.

Préserver la pureté de la langue française n'est pas une initiative nouvelle. Malherbe, Vaugelas, l'Académie française et beaucoup d'autres défendaient la pureté de la langue française. Au cours du XIXe siècle, diverses institutions et commissions ont été établies en France, qui ont pour mission de protéger la langue française contre l'invasion linguistique anglo-américaine. Leurs travaux incluent entre autres des remplacements des anglicismes par des équivalents français. La Commission générale de terminologie et de néologie, créée en 1996 débat des propositions faites par des commissions spécialisées issues de différents ministères français dans les années 1970. Les néologismes ainsi créés sont publiés dans le Journal officiel, après avis définitif de l'Académie française. La base de données France Terme contenant tous les équivalents français publiés au Journal officiel est accessible à tous sur Internet.

En France, on a aussi adopté des lois relatives à la défense de la langue française : la loi Bas-Lauriol (1975) et la loi Toubon (1994) qui rendent obligatoire l'emploi de la langue française dans différents domaines et permettent de condamner les entreprises qui n'utilisent pas le français en France.

En 1964, René Étiemble a publié son fameux ouvrage Parlez-vous français? L'emprunt à l'anglais y est traité comme un défaut ou un snobisme. Mais, en principe, l'emprunt n'est pas abusif, c'est un moyen courant d'enrichir le lexique. Tout emprunt à l'anglais n'est pas donc à exclure de l'usage du français. En plus, les dernières initiatives prises en France ne sont pas inspirées par le souci de préserver la pureté du français, elles marquent plutôt la volonté de maintenir le français comme moyen de communication internationale.

Petr Kučera

Indické prózy Hermanna Hesseho jako interkulturní dialog

Abstract

The study follows the oscillation of Hermann Hesse's cultural orientation among Western European, Indian and Chinese spiritual and ethical values, which the author tried, especially in the prose Siddhartha to suggestively convey as a sensory perceived experience in different language levels, on a composition level and a spiritual level. The dialogue of cultures and its manifestation in literary communication of author's works, whose intercultural sensitivity goes hand in hand with remarkable thought, depth and artistic originality.

Key words: Indian prose of Hermann Hesse, intercultural dialogue, West European culture, Indian culture, Chinese culture

1. Interkulturní zázemí H. Hesseho

Německý prozaik, básník a esejista Hermann Hesse (1877–1962) je interkulturním autorem par excellence. Intenzivní recepce Hesseho díla nejen v Evropě, ale také v USA, Japonsku, Indii, Číně a dalších zemích, v nichž po staletí probíhá živé střetávání kultur a náboženství, je dokladem zájmu světové kulturní veřejnosti o tvorbu, která je výsledkem intenzivního duchovního a uměleckého hledání.

Rodinné prostředí, v němž Hermann Hesse vyrůstal, bylo ideálním místem pro utváření interkulturní a umělecké senzitivity. Hesseho matka, Marie Gundert-Hesse, se narodila a prožila dětství v Indii, studovala a pracovala v různých zemích Evropy.